

To Love Each Child: The Divine and Human Urgency of Orphanhood

Rabbi Jason Rubenstein – rubenstein@hadar.org

Spring Lecture Series, May 2017

I. Biblical vulnerability of the fatherless

דברים י:יז-יט

¹⁷כִּי יִלְנֶק אֱלֹהֶיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאִלְנִי הָאֱלֹהִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד: ¹⁸עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלמָנָה וְאַהֲבֵה גֵר לְתַת לּוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה: ¹⁹וְאַהֲבַתְּם אֶת-הַגֵּר כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

Deuteronomy 10:17-19

¹⁷For the Lord your God is God supreme and Lord supreme, the great, the mighty, and the awesome God, who shows no favor and takes no bribe, ¹⁸but upholds the cause of the fatherless and the widow, and befriends the stranger, providing him with food and clothing.—¹⁹You too must befriend the stranger, for you were strangers in the land of Egypt.

שמות כב:כא-כג

²¹כָּל-אַלמָנָה וְיְתוֹם לֹא תַעֲנוּן: ²²אִם-עָנָה תַעֲנֶנָּה אֶתּוֹ כִּי אִם-צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ: ²³וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בְּחָרֶב וְהָיִו נְשִׁיכֶם אַלמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתוֹמִים:

Exodus 22:21-23

²¹You shall not ill-treat any widow or orphan. ²²If you do mistreat them, I will heed their outcry as soon as they cry out to Me, ²³and My anger shall blaze forth and I will put you to the sword, and your own wives shall become widows and your children orphans.

II. Constant care: *Hazal*—Caring for those who don't have someone to care for them

IIa. Caregiving—To one's own children and to others'

Psalm 106:3

Happy are they who keep justice, who perform charity at all times

תהלים פרק קו:ג

אֲשֶׁרִי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת:

Talmud Bavli Ketubot 50a

"Happy are they who keep justice, who perform charity at all times" (Psalms 106:3). But is it possible to perform charity at all times?

בבלי כתובות דף נ עמוד א

אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת—וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת?

Our Rabbis in Yavneh taught (and some say it was Rabbi Eliezer): This refers to someone who feeds his sons and daughters when they are little.

דרשו רבותינו שביבנה, ואמרי לה רבי אליעזר: זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים.

Rabbi Shmuel bar Nahmani said: This refers to someone who raises an orphan in his house and marries them off.

רבי שמואל בר נחמני אמר: זה המגדל תום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן.

IIb. Relationships created through care

1 Chronicles 4:18

And his Yehudiya wife bore Jered father of Gedor, Heber father of Soco, and Jekuthiel father of Zanoah. These were the sons of Bithiah daughter of Pharoah, whom Mered married.

דברי הימים א ד:יח

וַאֲשֶׁתּוֹ הַיְּהוּדִיָּה יָלְדָה אֶת־יֶרֶד אָבִי גְדוֹר וְאֶת־חֶבֶר אָבִי שׁוֹכֹוֹ וְאֶת־יְקוּתִיאֵל אָבִי זְנוּחַ וְאֵלֶּה בְנֵי בִּתְיָה בַת־פְּרֹעֶה אֲשֶׁר לָקַח מֶרֶד:

Talmud Bavli Megillah 13a

When Rabbi Shimon ben Pazi opened a lesson in the book of Chronicles, he would say: "All of Your words are one, and we know how to expound them."

בבלי מגילה דף יג עמוד א

רבי שמעון בן פזי כי הוה פתח בדברי הימים אמר הכי: כל דבריהן אחד הם, ואנו יודעין לדורשן.

Why is she referred to as Yehudiya? Because she repudiated idol worship, as it is written: “And the daughter of Pharaoh came down to wash herself in the river” (Exodus 2:5), and Rabbi Yohanan said: “She went down to wash herself from the idols of her father’s house.”

אמאי קרי לה יהדיה?
על שום שכפרה בעבודה זרה, דכתיב "ותרד
בת פרעה לרחוץ על היאור" (שמות ב:ה),
ואמר רבי יוחנן: שירדה לרחוץ מגילולי בית
אביה.

She bore Moses? But didn’t she raise him? Rather, it tells you that anyone who raises an orphan in her house, the Torah considers it as if she gave birth to them.

ילדה? והא רבויי רביתה!
לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו
מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

IIc. Can we usefully compare?

**R. Shlomo Kluger (1783-1869, Galicia), Hokhmat
Shlomo to Even Ha-Ezer 1:1**

חכמת שלמה אבן העזר סימן א

I’m not sure if someone who raises an orphan in her home is considered as having fulfilled the obligation to be fruitful and multiply. For Hazal said, “anyone who raises an orphan in her house, the Torah considers it as if she gave birth to them”—so we could say that they have fulfilled their obligation. But perhaps it isn’t like they really gave birth to them, so they haven’t fulfilled their obligation.

והנה נסתפקתי במי שגידל יתום ויתומה
בתוך ביתו אם נחשב זה קיום פרו ורבו
כיון דאחז"ל המגדל יתום ויתומ' בתוך
ביתו מעלה עליו כאלו ילדו אם כן יש
לומר דהוי נמי כאלו קיים פ"ו או עכ"פ
אינו דומה לולד ממש ולא קיים בזה פ"ו
ולכאור'

This seems to depend on the debate between R. Yehoshua Falk and R. David ha-Levi Segal in *Yoreh Deah* (242:1). R. Falk thinks that “as if” always means that the thing being described is not exactly like what it is compared to. But R. Segal disagrees, and thinks that “as if” is a full equation.

נראה דזה תלוי בפלוגתת הדריש' עם הט"ז
ביורה דעה (סימן רמ"ב) דדעת הדריש'
דכל מקום דנאמר כאלו אין המוקש שוה
אל מי שמקיש לו והט"ז חולק דהוא שוה
ממש

Therefore R. Falk thinks that since they aren’t entirely equal, so when we say “as if she gave birth to them,” it’s not

ולכך ה"נ להדריש' כיון דאינו שוה ממש
ולכך נהי דאמר' דהוי כאלו ילדו מ"מ אינו

real birth, and the obligation hasn't been fulfilled. But R. Segal thinks that this is full equation, and the obligation of having children has been fulfilled.

לידה ממש ואינו יוצא בה ידי פ"ו אבל
להט"ו שהוא שוה ממש אז יוצא בה ידי
פ"ו

IIIa. God as foster parent

Devarim Rabbah to Parashat Devarim

"I made you grow like the grass of the field" (Ezekiel 16:7). How so? When Pharaoh decreed that all newborn boys would be cast into the sea, what did the women do? When a Jewish woman felt contractions beginning, she would go out to give birth in a field. Once she had given birth she would look upward and say, "You said 'Be fruitful and multiply' and I've done my part. Now You do Yours."

What would the Egyptians do? When the Egyptians saw the Jewish women going out to the fields to give birth there, they would watch them from a distance. Once the Jewish women had given birth and returned to the city, the Egyptians would pick up rocks and go to kill the babies. But the infants would be swallowed up in the field and would reappear far away, only to be swallowed up again and appear again elsewhere—again and again until the Egyptians got tired and went away.

And how did the children live in the fields? Rabbi Levi said that the Holy Blessed One would assign two angels to each one—one to wash her and one to clothe her—and He nursed and anointed them, as it says, "He nursed you

דברים רבה (ליברמן) פרשת דברים

"רבבה כצמח השדה נתתיך (ותרבי)"
(יחזקאל טז:ז), כיצד, אלא בשעה שגזר
פרעה ואמ' "כל הבן הילוד" וגו' (שמות
א:כב), ומה היו עושות, בשעה שהיתה בת
ישראל מרגשת בעצמה קרובה לילד היתה
יוצאה לילד לשדה, וכיון שהיתה יולדת
היתה תולה עיניה כלפי מעלה ואומרת אני
עשיתי את שלי שאמרת פרו ורבו אף אתה
עשה שלך.

ומה היו המצרים עושים, כשהיו המצריים
רואים את בנות ישראל יוצאות לשדה לילד
שם, היו יושבין כנגדן מרחוק, וכיון שהיו
בנות ישראל יולדות ונכנסות להן בעיר היו
המצרים נוטלין אבנים והולכין להורגן, והיו
התינוקות נבלעים בשדה וחוזרין ונראין
מרחוק ושוב נבלעין וחוזרין ונראין להם,
עד שהיו המצריים מתייגעין והולכין להם.

והיאך היו התינוקות חייין בשדה, אר"ל שני
מלאכים היה הקדוש ברוך הוא מוסר לאחד
מהם, אחד להרחיצו וא' להלבישו, ונזקק
להניקו ולהסך אותו, שנא' "ויניקוהו דבש

with honey from the rock” (Deuteronomy 32:13) and “I washed you with water and clothed you in garments” (Ezekiel 16:10). Rabbi Hiyya the Great said, “It wasn’t the angels who did that, rather the Holy Blessed One Himself as it says ‘I washed you.’ Had it said ‘I caused you to be washed’ (*hifil*—with the addition of a *yod*), I would have that perhaps it was by an angel. But since it says ‘I washed you,’ and not an angel. May the Name of the Holy Blessed One be blessed, since He Himself cared for them.”

The babies grew in the field like grass, and after they grew they returned to their homes in flocks—this is what Yehezkel said, “You grew like the grass of the field.” How did they know which home was their family’s? The Holy Blessed One accompanied them, pointed each and every one to his parents’ home, and said, “Call your father this and your mother that.”

The children would say to their mothers, “Don’t you remember when you gave birth to me, on this day in that field, five months (years?!—JR) ago?”

And she would ask him, “Who raised you?”

And he would say, “A special, handsome young man, unlike anyone else. He brought me here and he’s right outside.”

She would say to him, “Come and show him to me.” And they would go outside and search all the alleyways and everywhere, but they couldn’t find him. When they came

מסלע" (דברים לב:יג), וכה"א "וארחצך במים ואלבישך רקמה" (יחזקאל טז:י). א"ר חייא הגדול לא המלאכים היו עושין כן, אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו, שנא' וארחצך, אילו נאמר וארחיצך, הייתי אומר שמא ע"י מלאך, אלא כתי' וארחצך ולא ע"י מלאך, ישתבח שמו של הב"ה, הוא בכבודו היה עושה להם כך.

והיו התינוקות גדלים בשדה כצמחים הללו, והיו מתגדלין ונכנסין בעדרים לבתיהם, הוא שיחזקאל אומ' רבבה כצמח השדה נתתיך. והיאך היו מכירין לילך אצל אבותיהם, אלא הקדוש ברוך הוא היה נכנס עמהם והיה מראה לכל א' וא' בית אביו, ואומ' לו קרא לאביך פלוני ולאמך פלונית,

ואומ' לה אין אתה זכורה כשילדת אותי בשדה פלוני, ביום [פלו'], מקודם חמשה חדשים,

והיא שואלתו ואומרת לו מי היה מגדלך,

והוא אומ' לה בחור אחד קוץ נאה שאין כיוצא בו, והרי הוא בחוץ והוא הביאני לכאן,

והיתה אומרת לו בא והראהו לי, והיו יוצאין לחוץ ומחזירין בכל המבואות ובכל מקום ולא היו מוצאין אותו, לפי'

to the sea they saw him, and they pointed him out to their mothers with their fingers and said to them, “This is my God and I will honor Him” (Exodus 15:2)—this is the one who raised me.

כשבאו לים וראו אותו היו מראים לאמותם באצבע, ואומרי' להן "זה אלי ואנוהו" (שמות טו:ב), זהו שגדלני, זה אלי ואנוהו, הוי רבבה כצמח השדה נתתיך.

IIIb. Faith is built on care

Be-Midbar 11:11-14

¹¹And Moses said to the Lord, “Why have You dealt ill with Your servant, and why have I not enjoyed Your favor, that You have laid the burden of all this people upon me? ¹²Did I conceive all this people, did I bear them, that You should say to me, ‘Carry them in your bosom as a **nurse (omein)** carries an infant,’ to the land that You promised on oath to their fathers? ¹³Where am I to get meat to give to all this people, when they whine before me and say, ‘Give us meat to eat!’ ¹⁴I cannot carry all this people by myself, for it is too much for me.”

במדבר יא:יא-יד
¹¹וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה הָרַעְתָּ לַעֲבָדְךָ וְלָמָּה לֹא־מָצַתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם אֶת־מִשְׁאָל כָּל־הָעָם הַזֶּה עָלַי: ¹²הֲאֵנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אֵנֹכִי וְלִדְתִּיהֶם כִּי־תֹאמַר אֵלִי שְׂאֵהוּ בְחִיקְךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאִמּוֹן אֶת־הַיֶּלֶד עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָיו: ¹³מֵאֵינִי לִי בָשָׂר לָתֵת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ עָלַי לֵאמֹר תִּנְהַלְנוּ בָשָׂר וְנֹאכְלָה: ¹⁴לֹא־אוּכָל אֲנִי לְבַדִּי לְשָׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מְאֹדִי:

Esther 2:7

[Mordekhai] was a **foster father (omein)** to Hadassah—that is, Esther—his uncle’s daughter, for she had neither father nor mother. The maiden was shapely and beautiful; and when her father and mother died, Mordekhai adopted her as his daughter.

אסתר ב:ז
וַיְהִי אִמּוֹן אֶת־הַדָּסָה הִיא אֶסְתֵּר בַּת־דָּדֶיהָ כִּי אִין לָהּ אָב וְאִם וְהַנַּעֲרָה יִפְת־תָּאֵר וְטוֹבָת מְרֹאָה וּבָמֹת אֲבִיהָ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מֶרְדֵּכָי לִבְתּוֹ:

Prof. Deena Aronoff, “The Biblical Root *’mn*: Retrieval of a Term and Its Household Context” (forthcoming)

This essay examines the relationship between the most common meaning of the Hebrew root {*’mn*}, faithfulness or constancy, and its less common meaning, to rear or nurse a child. In contrast to previous lexicographical presentations of the term, it argues that the act of rearing a child provided

the concrete referent from which the more abstract meaning of faithfulness was derived. Through a process of metaphorical extension, the signature feature of childrearing—the constant presence and provision of basic needs necessary for an infant to survive—came to function as a signifier of faithfulness more generally. As a consequence, the Hebrew word for faithfulness, central in biblical literature as well as post-biblical Judaism, has its origins in the relation between a mother/nurse and an infant.